

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 296/2021 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen suomalaisten kielitaidon kaventumisesta ja kieliopintojen houkuttavuuden lisäämisestä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Pia Kauman /kok ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 296/2021 vp:

Miten hallitus aikoo taata, että huolestuttavalle uralle ajautunut suomalaisten kielitaidon kaventuminen eri puolilla Suomea saadaan kääntymään ja että maassamme on monipuolisesti eri kielten osaajia jatkossa,

millaisin taloudellisin kannustein hallitus aikoo tukea oppilaitoksia erityisesti toisella asteella, jotta ne pystyvät satsaamaan kielten opettamiseen ja oppilaiden motivaation säilyttämiseen,

miten hallitus aikoo hyödyntää digitaalisen oppimisen mahdollisuuksia riittävien ryhmäkokojen aikaansaamiseksi kieltenopetuksessa ja

millä tavoin hallitus aikoo kannustaa korkeakouluja ottamaan valinnoissa huomioon kielitaidon monipuolisuuden ja kieltenosaamisen säilymisen myös jatkossa?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kirjallisessa kysymyksessä viitattu kielivaranon heikkeneminen on ollut havaittavissa lähes koko 2000-luvun. Kielen opiskelun vähentymisestä kannettiin huolta jo 1990-luvulla. Asiaa ovat siten pohtineet jo edeltävät hallituksetkin kykenemättä löytämään siihen toimivia ratkaisuja. Valtakunnallinen kielenopetuksen monipuolistamisen KIMMOKE-hanke 1990-luvun lopulla sai aikaan myönteisiä vaikutuksia kielten opiskeluun perusopetuksessa ja lukiokoulutuksessa. Se ei kuitenkaan muuttanut pitemmällä aikavälillä yleistä trendiä kieliopintojen vähenemisestä. Vähenemisen taustalla on useita vaikuttavia ja osittain toisiinsa kytkeytyviä tekijöitä.

Perusopetuksen kielivalinnat heijastuvat myös toisen asteen koulutuksen kieliopintoihin, joten kielen opetuksen kehittäminen tulee nähdä koko koulutusjärjestelmän kehittämisenä. Edellisellä hallituskaudella päätetty A-kielen varhentaminen aikaistaa vieraan kielen opiskelun aloittamista, mutta voi osaltaan vahvistaa englanninkielen asemaa ensimmäisenä vieraana kielenä.

Kysymyksessä on viitattu lukiouudistusten heikentäneen kielten opiskelua. Ylioppilastutkinnoissa kevästä 2006 lukien toimeenpannun reaaliaineen kokeen muutoksen tavoite oli tasapainottaa ylioppilastutkinnon rakennetta vastaamaan lukion oppimäärän rakennetta ja vahvistaa reaaliaineiden asemaa tutkinnoissa. Opetushallituksen vuodesta 2010 lukien valmisteltujen suullisten kielitaidon kokeiden tavoitteena oli vahvistaa suullisen kielitaidon asemaa opetuksessa ja arvioinnissa.

Suullisten kielitaidon kokeen sisällyttäminen osaksi ylioppilastutkinnon kielten kokeita on kirjattu ylioppilastutkintolautakunnan toimeenpano- ja kehittämissuunnitelmaan vuosille 2019–2022. Suunnitelman mukaan kielikokeen uudistus voitaisiin ottaa käyttöön portaittain vuosina 2023–2025 kielten pitkissä oppimäärissä ja toisen kotimaisen kielen kokeissa. Uudistuksen toimeenpano edellyttää siihen kohdennettavaa lisäresursointia valtiontalousarviossa.

Suurin osa lukiokoulutuksen järjestäjäverkosta muodostuu yhden toimipisteen pienistä haja-asutusalueen lukioista. Alle 100 opiskelijan lukioita on runsaat 100. Haja-asutusalueilla opiskelijamäärien ennakoitaan vähenevän edelleen. Pienissä lukioissa harvinaisempien kielten opiskelijaryhmien muodostuminen on ollut haastavampaa ja yksikkökustannuksiltaan kalliimpaa.

Hallituksen eduskunnalle antaman koulutuspoliittisen selonteon mukaan digitaaliset alustat ovat jo nyt uudistaneet toisen asteen koulutuksen toteuttamista, mutta niiden tarjoamat mahdollisuudet koulutuksen laadun kehittämiseksi ja saatavuuden parantamiseksi ovat edelleen vajaakäytössä. Jatkossa oppimista edistäviä digitaalisia sovelluksia ja oppimisympäristöjä hyödynnetään entistä enemmän opetuksessa. Haja-asutusalueilla on saatu myönteisiä kokemuksia valinnaisten kielten verkko-opetuksesta. Näin on voitu turvata harvinaisempien kielten opetustarjonta alueella opiskelijamäärien pienenemisestä huolimatta.

Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaa toteuttavissa korkeakoulujen verkostoissa on käynnistetty useita digitaalsiin oppimisympäristöihin liittyviä hankkeita. Vertaistukeen perustuvan tutor-toiminnan avulla on tuettu opetuksen digitalisaatiota ja edistetty etäopetukseen liittyvää osaamista. Avustuksia on suunnattu opettajien ja opettajankouluttajien digipedagogiseen osaamiseen. Osana varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen laatua ja tasa-arvoa vahvistavaa Oikeus oppia -ohjelmaa on rahoitettu oppilaiden digitaalisia taitoja tukevaa pedagogista toimintaa.

Edellisillä hallituskausilla lukiokoulutukseen kohdennetut noin 120 miljoonan leikkaukset ovat lisänneet koulutuksen järjestäjien painetta leikata kustannussäästösyistä opetustarjontaansa. Tällöin ei ole voitu taata, etteivätkö säästöleikkaukset olisi kohdentuneet myös harvinaisempien kielten opetustarjontaan. Tällä hallituskaudella lukioon on palautettu 18 miljoonan edellisten hallitusten tekemiä rahoitusleikkauksia, mikä osaltaan luo puitteita monipuolistaa koulutuksen järjestäjien opetustarjontaa.

Korkeakoulujen opiskelijavalinnan perusteista päättäminen eli millaista osaamista opiskelijoilta eri aloilla edellytetään, sisältyy korkeakoulujen autonomiaan. Korkeakoulujen opiskelijavalinnat uudistuivat vuoden 2020 alussa. Korkeakoulujen opiskelijavalintojen uudistamista edelsi työ opetus- ja kulttuuriministeriön asettamissa työryhmissä. Työryhmätyön perusteella uudistuksen sisällöksi muodostui todistusvalinnan lisääminen. Korkeakoulut ovat päättäneet itse, miten todistusvalinta toteutetaan ja miten todistukset pisteytetään.

Edelliset hallitukset ja elinkeinoelämä ovat kantaneet huolta riittävästä matematiikan ja luonnontieteiden opiskelusta. Vuonna 2016 opetusministerin asettama työryhmä totesi Valmiina valintoihin -raportissaan, että korkeakoulut voivat valintaperusteista päättäessään vaikuttaa lukiolaisten kannustimiin tehdä valintoja. Tällöin esimerkkeinä nostettiin esiin ruotsin kielen ja matematiikan osaaminen. Lisäksi todettiin, että kielitaidon monipuolistumista voidaan tukea pisteytyksellä, joka

huomioi nykyistä useampia kielten ylioppilastutkintokoesuorituksia. Yliopistot ovat tehneet itsenäisesti ratkaisut siitä, mitä ylioppilastutkinnon kokeita arvostetaan todistusten pisteytyksessä.

Yliopistojen opiskelijavalintauudistuksen yhteydessä käyttöön ottamat ylioppilastutkinnon pisteytykset antavat runsaasti pisteitä runsaskurssisten lukion oppiaineiden ylioppilaskoesuorituksista. Tämä näyttää ohjaavan opiskelijoita aikaisempaa selvemmin runsaskurssisten pitkän matematiikan ja fysiikan, mutta myös esimerkiksi historian ja uskonnon opiskeluun ja kirjoittamiseen ylioppilastutkinnossa.

Opiskelijavalintauudistuksen vaikutuksia seurataan säännöllisesti. Uudistuksen jälkeenkin korkeakoulut kehittävät todistusvalintaa, valintakokeita ja muita valintatapoja tutkimustietoon perustuen dialogissa toisen asteen toimijoiden kanssa. Jatko-opintomahdollisuuksien lisäämiseksi on keskeistä lisätä opiskelijoiden mahdollisuuksia suorittaa lukio-opintoja myös kielellisten valmiuksien vahvistamiseksi. Lukiokoulutuksessa tehtyjen muutosten sekä korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa tehtyjen muutosten yhteisvaikutuksia toisen asteen opiskelijoiden tekemiin ainevalintoihin ja ylioppilaskirjoituksen aineiden kirjoittamiseen ryhdytään selvittämään opetus- ja kulttuuriministeriössä.

Hallituksen eduskunnalle antamassa koulutuspoliittisessa selonteossa on nostettu esille kehittämistoimeenpiteenä kehittää lukiokoulutuksen rakenteita ja sisältöjä huomioiden ihmisten ja yhteiskunnan sivistystarpeet. Työssä hyödynnetään koulutusta koskevia arviointituloksia. Tässä yhteydessä on mahdollista kehittää myös lukion tuntijakoa nykyistä enenemän kieliopintoihin kannustavaksi.

Englannin kielen ensisijaisuutta opetustarjonnassa ja kielivalinnoissa vahvistaa toimintaympäristö, jossa suurin osa viihdetoiminnoista ja muusta tekemisestä tapahtuu yhä enemmän englanninkielellä. Tätä käsitystä vahvistaa mielikuva englanninkielestä työkielenä. Käsitystä on mahdollista avartaa etenkin perusopetuksessa ja jossain määrin toisella asteella laadukkaalla opinto-ohjauksella. Opetusministeriö on käynnistänyt lukion laatu- ja saavutettavuushankkeen. Hankkeessa tarkastellaan myös eri oppiaineiden opiskelun ja oppimisen haasteita ja myös opinto-ohjauksen kehittämistä. Hankkeeseen sisältyy myös uuden opetussuunnitelman toimeenpanon tukeminen. Opetussuunnitelmiin sisältyy myös 2018 säädetyn lukiolain kansainvälistymisvaateet, jotka osaltaan tukevat monipuolisia kieliopintoja. Hallitusohjelmassa hankkeeseen on kirjattu kohdennettavaksi vuosille 2021–22 yhteensä 15 miljoonaa euroa.

Opettajien osaamisella ja mahdollisuudella jatkuvaan oppimiseen on suuri merkitys oppilaiden ja opiskelijoiden kielitaitoon ja opiskelumotivaatioon. Kansallista Opettajankoulutuksen kehittämisohjelmaa uudistetaan parhaillaan. Ohjelmassa otetaan huomioon yhteiskunnassa ja opettajankoulutuksen toimintaympäristössä viime vuosina tapahtuneet muutokset.

Opettajankoulutusfoorumi on edistänyt työssään kielitietoista opetusta. Opettajankoulutuksen kehittämisohjelman mukaisesti on suunnattu avustuksia korkeakouluille opettajankoulutuksen kehittämiseen. Kehittämishankkeilla vahvistetaan muun muassa innovatiivista kielipedagogiikkaa, opettajien kieli- ja kulttuuritietoista ja monikielisyyteen liittyvää osaamista sekä tuetaan kieltenopetuksen varhentamisessa tarvittavaa pedagogista osaamista.

Helsingissä 26.5.2021

Opetusministeri Jussi Saramo